

VRTNAR.

List s podobami za šolsko vrtnarstvo, vrtnarstvo sploh in za sadjarstvo.

Uredniška priloga „Kmetovalcu“.

Uredil

GUSTAV PIRC,

tajnik c. kr. kmetijske družbe kranjske.

III. letnik 1890.

V LJUBLJANI.

Založba c. kr. kmetijske družbe kranjske. — Tisk J. Blasnikovih naslednikov.

VRTNAR.

List s podobami za šolsko vrtnarstvo, vrtnarstvo sploh
in za sadjarstvo.

Št. 1. V Ljubljani, 15. januarija 1890. Letnik III.

Solski vrtovi.

„Že zopet! Saj se je tiskalo že toliko knjig in knjižic, člankov in člančičev, da se človek skoraj ne izpozna mej toliko obilico tiskovin. Vsak pisatelj hoče svojega prednika prekositi, vsak hoče z novimi mislimi, novimi predlogi svet prese-
netiti. A reč, za katero se vsi trudijo, ta res dobra reč, v kljub temu ne napre-
duje. Morebiti pa tudi zaradi tega ne napreduje?!“

Tako ali podobno utegne marsikateri č. čitatelj vzdihniti, ko bo zagledal gorenji naslov. A prijatelj! ne sodi preostro. Saj imajo vsi pisatelji menda dobro voljo. Vsi bi radi, da bi se ustanovilo veliko lepih šolskih in posredno tudi za-
sobnih vrtov, ker so prepričani, da lep vrt ne koristi lastniku le gmotno, nego še
veliko bolj moralno. A pisatelji so ljudje, in ljudje so tisti, katere kličejo na delo,
zato so pa dokajkrat vse lepe besede „bob ob steno“. Res, da so napisali tudi
veliko nepraktičnega. Idealno osnovanih vrtov so hoteli ter jih prena gloma zahte-
vali. A tega jim ne smemo šteti v naglaven greh. To sta čas in „moda“ nanesla,
a bo tudi čas popravil. Marsikdo je poskusil po teh idealih tudi delati. A šlo mu
ni. Toda obupati ne smemo. Vztrajno moramo delati, odločevati ljuliko od zrnja,
in naposled bode dobra reč zmagala povsod. O vrtovih se bode v prihodnje še
več pisalo nego se je dosedaj. A pisalo se bode vedno bolj na praktični podlogi,
in potem bo uspeh gotov.

Da vrtnarstvo v kljub vsemu pouku ni napredovalo, temu je več vzrokov.
Za lep vrt nam je treba najprej primerne prostora poleg hiše. Ta prostor je pa
potem treba dobro pripraviti. A vse to stane mnogo denarja. Večkrat nam pa ne-
dostaje prostora, denarja in — volje. in masikdo ne vztraja, da bi premagal te
zapreke. Vzemimo pa, da te težave še premaga. Prostor odmerijo, ograde in ri-
golujejo. Načrt je narejen. Zdaj pa pride vrsta na moža, ki naj vrt uredi, da bode
ugajal namenu. A mož tega ne ume. No — čudo res ni, — pa pustimo to!

Zopet drug se pa dela, kakor da ni njegova dolžnost kaj storiti, nego vse,
prav vse naj naredi občina, on bo pa že potem ponosno vodil nadzornika po —
svojem vrtu. Narobe svet! Od tistih ljudi, katere hoče z lepo urejenim vrtom
še le vnemati za dobro in koristno stvar, od tištih ljudi torej zahteva več raz-
sodnosti, nego je ima — sam!

Tretji je pa zmožen, in stvar ga tudi veseli. A skrbi ga, da ne bo vzmogel
stroškov, ker občina ni več zvršila, nego le glavna dela. Res, da lep in vzgleden
vrt mnogo stane denarja in truda, a kje je pa zapisano, da mora biti vsak
vrt takoj prvo leto vzgleden?! Prvo leto naj uredi nekaj, drugo nekaj i. t. d.,
in stroški bodo neznatni, a tem večje bo veselje, ker se bo s svojim naporom do-
kopal do lepega vrta. Saj ni, da bi moralo takoj prvo leto na vrtu stati n. pr.

100 naglov, 60 gladijol, 40 čajevk in 10 kan. Prvo leto mu lahko učenci naneso 100 in več korenin trobentice za obrobke, pastirji mu nakopljejo za malo krajcarjev šipkovih palic (rosa canina), in naglovega semena lahko dobi zastoj i. t. d. To semo se poseje, in šipek se okuluje. Prihodnje leto pa že oboje cvete. Vidi pa pri sosedih tudi drugih cvetic. Poprosi jih semena, potaknencev, korenin i. t. d., in v par letih ima lepo zbirko cvetic in rož. Ta sad svojega truda pa človeka bolj veseli, nego če bi si bil vsega nakupil s polnim mošničkom v roci.

Vrtnarstvo pa pri nas nekaj tudi ne napreduje zaradi preveč pouka. Ta pouk je včasih nejasen in velikokrat brez praktične podloge. Omenil sem že, da je večina dosedanjih knjig in člankov o vrtnarstvu na preidealnem stališču. Od šolskega vrta marsikak pisatelj zahteva vse mogoče in — nemogoče. Ako bi ga pa postavili nanj in mu tudi dali vse pomočke, ne vedel bi se na njem ganiti ni naprej ni nazaj. Siva vsa je teorija! In ta „siva teorija“ je zahtevala od šolskega vrta stvari, ki presežajo moči botaničnih vrtov, kmetijskih šol i. t. d. Učitelj, ki bi oskrboval tak vrt, moral bi biti temeljit botanik, kemik, sadjar, vinar in poljedelec in — Bog ve, kaj še vse. Dobro, — če bi se tako računilo: Botanik ima 1200 gld. na leto, kemik 1800, sadjar 600, vinar 400 = 4000 gld. Učitelj ima pa na konci eno samo ničlo manj, in ta ničla je ravno — osodna. In vsa ta teorija večino straši, da se niti dela ne poprimejo.

Hvala Bogu! da se je tista „siva“ megla, v kateri je dosedaj plavalo šolsko vrtnarstvo, jela že trgati. Začeli so že od vrtov zahtevati to, kar res vzmorejo. In ko bomo na jasnem, ko se bode reklo: „Učitelj — vrtnar! sadi na svojem vrtu zelenjad in cvetice; pokaži učencem in posebno učenkam, kako se oboje oskrbuje; razdajaj jim sadik, kolikor ti jih ostaje in navajaj jih, da si bodo sami urejali doma vrtiče, imej na vrtu tudi nekaj pritličnih dreves v več vrstah, da boš lahko opazoval, katere so tvojemu kraju najprikladnejše, in kaži učencem, kako se morajo oskrbovati, končno pa skrb, da bo tvoj vrt reden in čeden, da se bodo učenci in odrasli ljudje na njem učili tudi reda in snage“: — takrat bode začetek splošnega vrtnarstva; to bode prava podloga, na katero se bode dalo sčasoma postaviti lepo poslopje. In čemu naj bi na pr. šolski vrt oddajal med občane po 100 in 100 dreves na leto, če jih bo dajala c. kr. kmetijska družba po 10 tisoč morebiti še lepših, a gotovo cenejših?! In če bo videla, da jih ne zadostuje več po 10 tisoč, najela si bo zemljišče in izgojevala na leto po 20 ali 30 tisoč dreves. Le ne preveč zahtevati od šolskih vrtov, kajti marsikdo se ustraši te velikanske naloge, ki je po večini dosedanjih knjig tako lepo, a tudi tako nepraktično opisana. In mesto nečesa nimamo ničesar, in šolski vrtovi se nič kaj veselo ne snujejo in ne oskrbujejo. — Bog daj boljše novo leto!

Janko Žirovnik.

Razmnožitev trt s popi.

Trte so že od nekdaj razmnoževali tudi z popi, seveda je bilo to vedno vrtnarsko delo, zato priobčujemo članek o njem v temu listu.

Podoba 1.

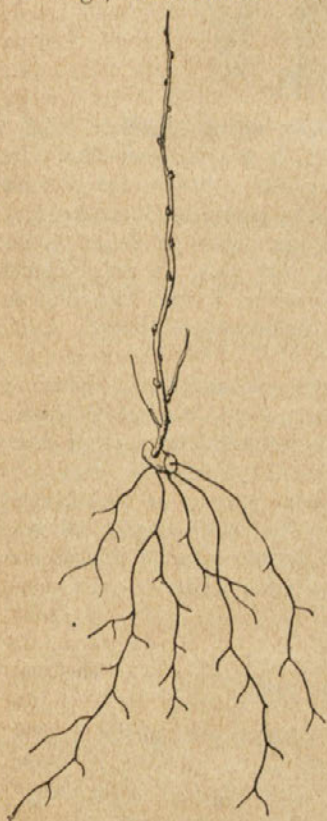
Podoba 2.

Proti trtni uši je najboljšo sredstvo ameriška trta, in ker so nje sadike zelo drage, zlasti nekaterih redkejših vrst, zato je važno poznati sredstva, s katerimi se trte hitreje razmnožujejo. Tako sredstvo je razmnožitev s popi. V strokovnem listu „Allgemeine Weinzeitung“ poroča nekdo o razmnožitvi trt s popi to le: Ker nisem imel rastlinjaka niti gnojne grede, pomagal sem si tako le: Naredil sem jamo, veliko do polovice okna in 60 cm globoko. Po voglih sem zabil kole, na nje postavil okenski okvir, v jamo natlačil 50 cm na debelo gnojja, po vrhu pa dejal nekoliko prsti. Zunaj sem zamašil okvir od vseh strani s konjskim gnojem. Očesa s kolenci sem odrezal, kakor kažeta podobi 1. in 2., ter jih vsadil v lonce s peščeno gozdno zemljo. Lonce sem postavil v gori popisano gnojno gredo, vsakega posebe pokril s šipo in gredo toliko časa zakrival, da je bila temna, dokler niso očesa pognala. Kadar pa so bila pognala, zračil sem gredo večkrat, čez 8 do 6 tednov sem pa lonce postavil na plano. Dokler so lonec v gredi, treba jih je pridno zalivati.

Vsajena očesa naredo navadno uže prvo leto poganjke po 40 do 50 cm dolge, kateri dajo porazani dobre razanice. Ako pa je bil poganjek prekratek, pa presadi trto jeseni v večji lonec in jo odreži do enega očesa.

Podoba 1. kaže oko, katero je bilo navpično vsajeno, podoba 2. pa vodoravno vsajeno.

Podoba 3. kaže, kako se navpično vsajeno oko, in pod. 4., kako se vodoravno vsajeno oko ukorenini. Vse te podobe so risane po naravni

Podoba 5.

Podoba 3.

Podoba 4.

velikosti, Podoba 5. kaže enoletno ukoreninjeno oko v polovici narayne velikosti risano.

Skrb za sadno drevje.

Zapuščeno in zanemarjeno drevo se mora boriti z vsemi neugodami. Lubad se strdi, pokrije jo mah, in lotijo se je drugi zajedalci, iz kratka: drevo živi borno in hitro pogiblje. Kdor svoje drevje uže iz prva pridno oskrbuje ter ga vsako jesen namaže z apnom in krvjo, njemu ne bode treba stare lubadi in mahu odstrgavati; vse nepotrebno pade samo od sebe raz drevje. Kdor ga pa uže mnogo let ni otrebil, a vender enkrat to stori, ker ga vest peče, ta naj razprostre pod njim rjuho, na katero padajo vsi odlupki, ker ravno v stari lubadi in pod njo je pravo ležišče vsakovrstne škodljive zalege. Kadar drevo ostrgaš, namaži ga z apnenim beležem.

Vsem onim, kateri niso zadovoljni z rodnostjo svojega drevja, prav zelo priporočamo, naj potrebiyo z njega vse nepotrebno vejevje, da bodeta zrak in solnce mogla do listja, naj pomažejo deblo in veje ter nekaj let zapored drevju gnoje. Ako vse to ne pomaga, pa je še vedno čas za pomlajanje kron. Pomlajaj pa tako: Skrajšaj nekaj vej po manj, te bodo sok na se vlekli, druge pa močno. Veje našagaj vedno spodaj, potem jih šele zgoraj zarezhi, da se ne morejo odkrehniti. Obžagano mesto gladko poreži z nožem, rano pa zamaži s cepilno smolo ali pa, če je prevelika, z zmesjo od kravjaka in ilovice.

Raznotere vrtnarske reči.

Mnogo dreves ima prav šibka debela, in ko se vrh prav povoljno razširja in razvija, je deblo vender le vedno šibko. To pa je za trpežnost drevesa napačno, in treba napako popraviti s tem, da siliš deblo debeleti. Naredi mu po dolgem na eni ali dveh plateg zarezhe, ki segajo do lesa, a ne gredo vanj. Zarezhe delaj z rtom ostrega noža, katerega z dvema prstoma tako drži, da more le do gotove globočine skozi lubad. Take zarezhe bistveno pomagajo, da se jači deblo.

Sadno vino, tolkovec ali mošt imenovano, lahko hitro in ceno učistiš, ako primešaš vsakemu hektolitru vina en liter sladkega posnetega mleka. Kadar se je učistilo, pretoči ga v snažno in zdravo posodo.

Kdor hoče imeti lepe, debele in gosto rastoče špargle, naj ne zabi še ta mesec politi gred z gnojnico iz stranišč. Ako še sneg leži, polij gnojnico po njem, drugače pa jo z vodo razredči in pusti nekaj dni na zraku, in potem polivaj.

Najboljše vrste kutine so: Portugiška, jabolčna, nova de Bourgeaut in nova Meech Prolific.

Bujno rastoče drevo, katero pa noče roditi, narediš plodno, ako izkop-
lješ okoli njega $\frac{3}{4}$ do 1 m globok jarek, in sicer toliko proč od debela, da
vejni vrhovi še molijo nanj. Vse korenine, ki segajo vanj, odreži gladko z nožem,
jarek pa potem napolni s kompostom. Ker so korenine tako skrajšane za tretjino,
poženo veliko novih, katere iz gnojne zemlje srkajo obilo hrane in narede, da
drevo drugo leto obilo rodi.